

Խ Մ Բ Ա Գ Ր Ա Կ Ա Ն

ՄԻՐՈՒ ԵՎ ՄԻՈՒԹՅԱՆ ՆՈՐ ԿՈՉ ՄԱՅՐ ԱՔՈՒԻՅ

«Էջմիածին» ամսագրի 1960 թվականի Դ համարում տպագրվեց Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետի ապրիլ 25 թվակիր սրբատառ կոնդակը, Բրիտանական սիրո ոգիով և հայրապետական օրհնությամբ, ուղղված Տանն Կիլիկիո Կաթողիկոսության, Երուսաղեմի և Թուրքիայի հայոց Պատրիարքական Աթոռներին, Հայ Եկեղեցու հոգևորականության, քեմական խորհուրդներին և համայն հայ հավատացյալ ժողովրդին, որպես ՄԻՐՈՒ ԵՎ ՄԻՈՒԹՅԱՆ ՆՈՐ ԿՈՉ ՈՒ ՀՐԱՎԵՐ, Հայ Եկեղեցու հոգևոր իշխանության սուրբ բարձունքից, Անքիլիասի Եկեղեցական ծանոթ տաղնապի խաղաղ և համերաշխ լուծման ի խնդիր:

Մանոթ են բոլորին Անքիլիասի Եկեղեցական տաղնապի շարժառիթներն ու պատմությունը, որոնց տխուր հետևանքով, չորս տարուց ի վեր, «Երկփեղկվեցան Ազգն ու Եկեղեցին», ինչպես տրամաբան է նշում է Վեհափառ Հայրապետը Իր կոնդակում:

Մանոթ են միաժամանակ այդ տաղնապի խաղաղ ու դրական լուծման նվիրված ընդհանրապես Մայր Աթոռի և ի մասնավորի Վեհափառ Հայրապետի՝ որպես Հայ Եկեղեցու հոգևոր գերագույն իշխանության Պետի՝ անշահախնդիր վերաբերմունքը, բազմաթիվ ջանքերն ու հորդորները, խաղաղասիրական կոչերն ու հաշտության առաջարկները, որոնք, սակայն, դժբախտաբար միշտ մնացին «ձայն բարբառոյ յանապատի», որովհետև «մերժումն ենցա հաշտութիւն աշխարհի է» (Հոռվմ. ԺԱ. 15):

«Մեր սիրո խոսքը, Մեր համերաշխության և միության հորդորները, — գրում է մի անգամ ևս վշտով Վեհափառ Հայրապետը, — չկրցան մեղմել ալեկոծվող կիրքերը»:

Ամենապատիվ Տ. Գարեգին պատրիարքի, Երուսաղեմի Աթոռի, Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միության և մեր բարձրաստիճան ալլ հոգևորականների և սրտացավ ազգայինների փորձերը մնացին անարձագանք:

Այնուամենայնիվ Վեհափառ Հայրապետը չհուսահատվեց. չորս տարի շարունակ մղումով տանջվեց, տագնապեց, որպես արթուն պահակը Հայ Եկեղեցու, հսկելով Հայ Եկեղեցու ապահովության վրա, Բրիտանական անկախում հույսն ու հավատը սրտում, և արեց անհրաժեշտ ամեն ինչ՝ առաջը առնելու համար Եկեղեցական պառակտման:

«Ի տես այս բոլորին, Մեր սիրտը վիշտով լեցվեցավ, բայց երբեք չկորսեցուցինք Մեր հույսը և Մեր լավատեսությունը Հայ Եկեղեցվո միությունը և խաղաղությունը վերականգնելու Մեր ճիգին մեջ: Մանոթ են բոլորին Մեր բազմաթիվ փորձերը այս աստվածահանո և ազգաշեն նամբուն վրա»:

Եվ անհա այսօր, Եկեղեցական այս տխուր տաղնապի առաջ մտահոգ, վշտահար բայց միշտ լավատես, Վեհափառ Հայրապետը խաղաղ սրտով, հստակ աչքերով և պայծառ մտածումներով գտնում է, որ ժամանակն է այլևս վերջ տալու Եկեղեցական այդ տագնապին, և ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑՈՒ ՄԻՈՒԹՅՈՒՆՆԸ ԵՎ ԽԱՂԱՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆՆԸ վերականգնելու ազնիվ մտահոգությամբ, մի անգամ ևս սրտագին հրավեր է կարդում բոլորին ասելով. «Մեր հայացքը սևեռած Ս. Լուսավորչի անմար կանքեղին, անգամ մը ևս կողքանք մեր Եկեղեցվո այս տխուր կացության վրա և վերստին սիրո և միության հրավեր կկարդանք բոլորին»:

Ապրիլ 25 քվակիր հայրապետական կոնգրակի ոգին շինարար է և դրական, որը մի անգամ ևս ամփոփում է մինչև այժմ կատարված հաշտության ջանքերը և միաժամանակ հանդիսանում է մի առաջընթաց քայլ՝ Անթիքիսի եկեղեցական տագնապը համերաշխությամբ և խաղաղությամբ լուծելու հաճապահի վրա: Վեհափառ Հայրապետը Իր 3 մայիս քվակիր Դարեգին պատրիարքին ուղղած մի նամակում, խորհրդածելով կոնգրակի ոգու և նպատակների մասին, գրում էր հետևյալը. «Վստան ենք, թե կոնգրակը Ձեր սրտին պիտի խոսի. ինչպես Դուք բազմիցս արտահայտված եք և բարի փորձեր ալ կատարած, ժամանակը հասած պետք է նկատենք ելք մը գտնելու կրիկյան Աթոռն ենք հաշտություն և բնականոն վիճակ ստեղծելու համար, կողմերու համաձայնությամբ և փոխադարձ զիջումներով: Մայր Աթոռը կողմ չէ և չուզեր ըլլալ: Մայր Աթոռը մեկ իղծ ունի միայն, որ վերջ գտնե Երկփեղկումը, Ջարեն Եպիսկոպոսի կաթողիկոսության օրինականացումով և Աթոռներու պատմական իրավասությանց վերահաստատումով: Բաց սրբաժողով, ուրախ սրտով գրեցինք Մեր այս կոնգրակը և լավատեսությամբ: Նրե Անթիքիսի մերժումը կամ լուրջան ֆարին չգարնվինք, հույս ունինք, որ այս տարի հարմար տեղ մը կրնա տեղի ունենալ հաշտարար և խաղաղարար ժողով մը»:

Կոնգրակը հարազատ և կենդանի արտահայտությունն է Վեհափառ Հայրապետի խաղաղասիրական խոհերի, հաշտության մտաբանումների, և կողմած է փարատելու այն ծանր տագնապը, որը ճնշում է հայ հոգիների վրա, ավելի քան անհ չորս տարիներից ի վեր: Կոնգրակում Վեհափառ Հայրապետը վառ կերպով և հանգամանորեն խոսում է եկեղեցական միությունը վերականգնելու անհրաժեշտության վրա: Վեհափառ Հայրապետը հաս հավատում է հայ ժողովրդի ողջմրտության, կորովի և ազնվության վրա, և սրտագին կոչ է անում, որ վերջ գտնի եկեղեցական տագնապը, այն բարձր պատասխանատվության զգացումով, որ «եկեղեցական և ազգային աղետի վերածվող այս կացության առաջ, անձնական հեղինակության խնդիր հարուցել պիտի նշանակե հոգեկան տկարություն և ընդհանուր շահի գիտակցության պակաս»:

Ընդհանուր այս կացության առաջ, Վեհափառ Հայրապետը հաշտության գործնական առաջարկներ է բերում ամենաանկեղծ մտադրություններով. «Ուրեմն Մենք, անվարան և անկեղծավոր սրտով կոչ կընենք ամենուն անխորհր, որպեսզի պանվի ու պահպանվի, իբրև կյանքի սրբազան կանոն, Հայ եկեղեց-

վա միությունն ու ամբողջությունը, Ամենայն Հայոց հախամեծար Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնով, որպեսզի միացյալ հիգերով և փոխադարձ զիջումներով վերահաստատվի համերաշխ գործակցությունը Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Աթոռն և պատակոված քեմերեն ներս մեր եկեղեցվա կանոններուն, ավանդություններուն և նվիրապետական Աթոռներու պատմական իրավասություններուն լույսին տակ»:

Հայրապետական կոնգրակի հիմնական միտքն այն է, որ եկեղեցու մեջ պայքարներ և հերձուներ չլինեն ու եկեղեցու զավթում վար զրվեն բոլոր գեներները: Ապրում ենք պատասխանատու ժամանակների մեջ. մեկ կողմ բողոքենք հայ կյանքի մանրամասները, «լույ ահա հատական, խմբակցական շահերը», և մեր ուշադրությունը կենտրոնացնենք առավել եական, համազգային հարցերի վրա, ինչպիսիք են Հայ եկեղեցու միությունը, հայ կյանքի ներքին խաղաղությունը և Սիյուտի մեջ հայապահպանման մեծ գործը, որը, Վեհափառ Հայրապետի բնութագրմամբ, «հրամայական թելադրանքն է մեր եկեղեցվա կանոններուն, մեր ազգային պատմության և մեր ժողովուրդի գերագույն շահերուն»: Վեներ, տարակարծություններ կան ու կլինեն: Բայց այդ բոլորը չպետք է վերածվեն ազգային ողբերգության և խոչընդոտեն Ազգի միությունը և եկեղեցու միասնականությունը: «Արեգակն ի վերայ բարկութեան ձերայ մի՛ մտցէ» (Սփես. Դ 26): Ի՞նչ է հարկավոր այսօր մեզ. որպես ժողովուրդ և եկեղեցի: ՄԻՈՒԹՅՈՒՆ եվ ԽՍՂԱՂՈՒԹՅՈՒՆ. «պահել զմիաբանությունն Հոգույն» (Սփես. Դ 3): «Քանզի ի խաղաղութիւն կոչեաց զմեզ Աստուած» (Ա. Կորնթ. Է 17):

Սիրո և միության այս նոր կոչը տագնապի լուծման բնական եղանակն է: Մայր Աթոռը առաջնորդվում է միշտ բարի մտադրություններով: Հաշտությունից և խաղաղությունից ոչ ոք չի տուժի: Հարցի լուծման ամենամիշտ հանապարհը Վեհափառ Հայրապետի առաջարկն է. «Ես մեզ զպաշտօնն հաշտութեան» (Բ. Կորնթ. Ե 18):

Վեհափառ Հայրապետի սիրո և միության կոչը առաջին հերթին հասցեագրված է «Անթիքիսի ներկա արքոպակալին՝ Ջարեն սիրեցյալ եղբորը Մեր, որմե չորս տարիներ առաջ համբուրիվ բաժնվեցանք,— գրում է Վեհափառ Հայրապետ,— Մեր մեկնումի տխուր օրը, ուրախ օր մը վերստին ողջագուրվելու փողը հույսով»:

Վեհափառ Հայրապետի նոր նախաձեռնությունը հույս և հավատ է ներշնչում իր մտադրությունների անկեղծությամբ, բացսրտությամբ. կարելի է վստահ լինել, որ «անձնական հանդիպում մը» Վեհափառ Հայրապետի

տի և Անքիլիասի սրբազան արքունակի միջև, կարող է միայն օգտակար լինել և՛ Մայր Աթոռին, և՛ Անքիլիասին: «Այս ոգիով ներշնչված ու գոտեպնդված,— գրում է Վեհափառ Հայրապետը,— կառաջարկենք, որ այս տարվան ընթացքին, հարմար քվականի մը, տեղի ունենա ժողով մը, Մայր Աթոռի պատվիրակներու և Կիլիկյան Աթոռի երկու կողմերու ներկայացուցիչներու միջև, հույժ փափագելի գտնելով նաև, որ Մենք ևս անձնական հանդիպում մը ունենանք Տանն Կիլիկիո սրբազան արքունակին հետ՝ համապնդումն մեր սիրո միություն և ի շինություն մեր Ս. Եկեղեցվո»:

Ապրիլ 25 քվակիր կոնդակը ընդունվեց գոհունակությամբ և ուրախությամբ: Վստահ ենք, որ Անքիլիասը ևս կրաժանի Մայր Աթոռի այս նույն մտահոգությունները և էջմիածնից հասած նոր կոչը կզնահատի ըստ արժանվույն, հօգուտ Հայ Եկեղեցու և ի շահ հայ ժողովրդի, որովհետև «Մենք մեկ Ազգ ենք և մեկ Եկեղեցի, և մեկ հավատք ունենք՝ Փրկչի Իջման Ս. Տեղով, ամենայն հայոց Ս. էջմիածնով, որ Ս. Լուսավորչի օրերեն մինչև մեր օրերը եղած է ու կմնա աստվածադիր միակ գլուխը Հայաստանյայց Եկեղեցվո և հոգևոր գերագույն հեղինակությունը մեր Եկեղեցվո նվիրապետության և համայն հայ հավատացյալ ժողովուրդի: Ս. էջմիածնի օրհնությամբ, մեր Եկեղեցիներն ներս և մեր Եկեղեցիով պետք է պահենք և ամեն գնով պետք է պահպանենք ի սփյուռս աշխարհի ցրված մեր ժողովուրդի հոգեկան միությունը»:

Վեհափառ Հայրապետի հաշտության և համերաշխության առաջարկը շատ կոնկրետ է, հստակ և արդար: Սիրո և միության այս նոր կոչի մեջ, միանգամ ևս մարմնավորվում է Մայր Աթոռ Ս. էջմիածնի հոգևոր իշխանության ամբողջ հմայքը: Այդ կոչով նորից Մայր Աթոռն ու Վեհափառ Հայրապետը կանգնել են իրենց պատմական առաքելության նվիրական բարձունքի վրա: Մայր Աթոռն է միության ամուր կապը «մերկավ բաժանված» հայության բեկորների միջև: Լսե՛նք միության այս նոր կոչը, որ գալիս է պատմության էջերով՝ Ս. էջմիածնի հոգևոր բարձր Գանից, որպես սրտագին հրավեր, որ սիրենք ու գուրգուրանք, պահենք ու պահպանենք «ամբողջ ու անխռով» այն միակ համագային, սուրբ հաստատությունը, որ Հայաստանյայց Եկեղեցին է, խորհրդանշված Փրկչի հրաշափառ սուրբ իջման տեսիլով և

մարմնավորված, շոշափելի և զգալի դարձած Ամենայն Հայոց Հայրապետությամբ:

Այսօր, ինչպես անցյալում, Ս. էջմիածինը իր հոգևոր և ազգային առաքելության նախապահի վրա է կանգնած: Ս. էջմիածինը համագային սրբավայր և հավատի կենտրոն է, որպես «Սուրբ և աստուածային փրստոսակերտ և լուսանկար ամենից հայոց Աթոռս էջմիածին... Մայր ամենայն եկեղեցեաց և շնորհածին ծնող նոցին մանկանց և յԱթոռ յատկապէս Ազգիս Հայոց» («Ջամբո», էջ 6), ու նաև որպես հոգեկան անխախտելի կապ, որը միացնում է հայ ժողովուրդին:

Ամենայն Հայոց Հայրապետի կոչի և փաղկոսի խոսքի առաջ պետք է լռեն բոլոր կրֆերը: Մեղավորներ չլինա՞նք և չընտենք տագնապի մեջ կողմերի պատասխանատվության չափերը: Այդ տագնապը չպետք է ստեղծվեր: Ստեղծվեց, հակառակ Մայր Աթոռի կամքին: Բայց եղածը պատե՛մք է՝ արդյոք, որ շարունակվի ողբերգությունը Հայ Եկեղեցու ծոցում և հայ հոգիների մեջ:

Վեհափառ Հայրապետի սիրո և միության հրավերը, վստահ ենք, թե անխտիր բոլորի սրտին պիտի խոսի և ճիշտ ժամանակին է գալիս: Զգում ենք, թե բոլորը սպասում էին նրան և ստեղծվել է տագնապի լուծման բարեբար մթնոլորտ: Մենում է, որ իմաստությունը ունենանք արմատախիլ անելու ամեն քյուր և ծուռ մտածումներ: Համագային միացյալ ճիգերով, ազգովին նվիրվենք, ինչպես սրտցավորեն նշել է Վեհափառ Հայրապետը, «Ս. Եկեղեցվո հովանիին ներքև... մեր ժողովուրդի հոգևոր, իմացական և նյութական ուժերու» մեկտեղումով, «Սփյուռքի հայության ազգապահպանության սրբազան գործին, մեր օրերու մեծագույն հարցը, որ դրված է մեր առաջ»:

«Ահա օր փրկութեան» (Բ Կորնթ. 2 2): Ահա «ամ փրկութեան եկեալ հասեալ» (Յսայի 49 4):

«Թող իմաստության լույսը և ավետարանական սերն ու խաղաղությունը իջնեն մեր բոլորիս վրա և առաջնորդեն մեզ, որպեսզի ձեռն-ձեռքի տված խաղաղություն ընենք մեր Աղոթքի տունին մեջ և լծվինք ազգաշեն գործին»,— բարեմաղբում է Վեհափառ Հայրապետը:

Իսկ բովանդակ հավատացյալ հայ ժողովուրդը, հեռվից և մոտիկից, ձայնակցում է իր խաղաղասեր Հայրապետի բարի ցանկություններին:

«ԵՂԻՑԻ՛, ԵՂԻՑԻ՛ ԵՒ ԵՂԻՑԻ՛»:

